

Reet Alevi, Kaili Kepler

Tervise võti

5. klassi inimeseõpetuse töövihik

Haridus- ja teadusministeerium kinnitab: töövihik vastab riiklikule õppekavale.

Retsenseerinud Maimu Valdmann ja Lemme Randma
Kaas ja makett: Endla Toots. Kaanel on kasutatud Kaido Haageni fotot (Focus)
Toimetaja Maret Kangur
Küljendaja Gädvi Tammann

3., ümbertöötatud trükk
Tallinn, 2005

© Kaili Kepler, Reet Alevi 2005
© Kirjastus Koolibri, 2005

Kõik õigused on kaitstud. Ilma autoriõiguse omaniku eelneva kirjaliku nõusolekuta pole lubatud ühtki selle töövihiku osa paljundada ei elektroonilisel, mehaanilisel ega muul viisil.

Postiaadress: AS Koolibri, pk 223, 10503
Asukoht: Lehola 8 / Hiiu 38, Tallinn
www.koolibri.ee

TERE, SÕBER!

Sinu areng on Sulle nagu põnev teekond. See tähendab igal sammul kokkupuudet millegi uuega, üha uute võimaluste teket ja mitmesuguste aarete avastamist. Jäta endale aega iseennast tundma õppida ja leia sellest rõõmu. Nooruses loome põhja kõigele, mida peame elus tähtsaks. Oma eluplaanide teostamiseks on aga oluline, et oskaksime endast ja teistest lugu pidada ja suudaksime vastutada oma tervise eest.

Käesoleva töövihiku ülesannete ja harjutuste täitmine annab Sulle võimaluse süveneda enda arengu ja tervise probleemidesse. Nende tundmisel mõistad paremini, miks on vaja oma tervist hoida ja kuidas seda teha. Jõudu ja rõõmsat meelt Sulle!

Autorid

Sinu terviseleakas on palju tervise teemasid. Vali nende hulgast viis teemat, mis tunduvad sulle kõige huvitavamad.

SÕPRUS JA ARMASTUS

ÕPPIMISKOHT

ALKOHOL

ENESEHINNANG

LIIKUMISVAEGUS

TUBAKAS

UIMASTID

TERVISLIK TOITUMINE

OTSUSTAMINE

ESMAABI

PÄEVAKAVA

VÄSIMUS JA PUHKUS

KEHALINE AKTIIVSUS

MURDEIGA

ELUKESKKOND JA TERVIS

TERVISLIK ELUVIIS

HUVITAVAD TEEMAD

Miks on need teemad huvitavad?

Mida sooviksid nende kohta teada?

Nüüd võta terviseleakast 2–3 sellist teemat, mida sa kohe ei valinud. Kirjuta need teemad siia.

Mõttele, milliseid sind huvitavaid küsimusi saaks nende teemade puhul arutada. Kirjuta need küsimused siia.

I. TERVIS

1. Kõnekäänd ütleb hea tervisega inimese kohta TERVE KUI PURIKAS. Mida mõtled sina tervisest? Mida tunned, kui oled terve? Miks on sinule tähtis olla TERVE KUI PURIKAS? Kirjuta siia oma esialgsed mõtted, mis pähe tulevad.

Mida tähendab tervis sinu arvates su vanematele? _____

---

2. Allpool on väidete ees tervisevõtmed. Tee ring ümber nende tervisevõtmete, millele järgnev väide on sinu arvates ÕIGE. Kui oskad, siis põhjenda, miks sa nii arvad.

 Tervis võimaldab inimestel oma elukeskkonnas toime tulla. _____

 Tervis ei lase tunda end vaimselt hästi. _____

 Tervis võimaldab tunda end kehaliselt hästi. _____

 Terve inimene tuleb oma ülesannetega halvasti toime. _____

 Tugev tervis võimaldab hästi õppida, töötada ja puhata. _____

---

3. Tee ring ümber nende tervisevõtmete, millele järgnev väide on sinu arvates VALE. Kui oskad, siis põhjenda, miks sa nii arvad.

🔑 Haige väsib kiiresti. _____

_____

🔑 Täiesti terveid inimesi on vähe. _____

_____

🔑 Tervise seisundit hindab õpetaja. _____

_____

🔑 Oluline on arvestada inimese enesetunnet. _____

_____

🔑 Enesetunne võib olla petlik. _____

_____

🔑 Noorte tervis sõltub eeskätt kooliarstist. _____

_____

4. Tõmba joon alla nendele teguritele, millest su tervis sinu arvates sõltub. Täienda nimekirja.

Elukeskkonna puhtus

Õed ja/või vennad

Organismi pärilikud omadused

Sugulased

Arstiabi

Toit

Teadmised

Kehaline tegevus

Sina ise

Keha puhtus

Kool

Puhkus

Vanemad

Suhtlemine

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

5. Tõmba ring ümber nendele tegevustele, mida soovid teha tervise heaks. Täienda nimekirja.

Sportimine

Matkamine

Televiisori vaatamine

Jalgrattaga sõitmine

Reisimine

Ujumine

Tülitsemine

Suusatamine

Kommide söömine

Õues jalutamine

Magamine

Arvutis surfamine

Sõpradega koos olemine

---

6. Tee ring ümber nende tervisevõtmete, millele järgnev väide on sinu arvates VALE. Kui oskad, siis põhjenda, miks sa nii arvad.

Vaimne tervis sõltub mõtlemisest ja tahtest. _____

Endast heal arvamusel olev inimene meeldib iseendale alati. _____

Peeqlist nähakse oma sisemist mina. _____

Endast halvasti mõtlevatel inimestel puudub lugupidamine enda vastu.

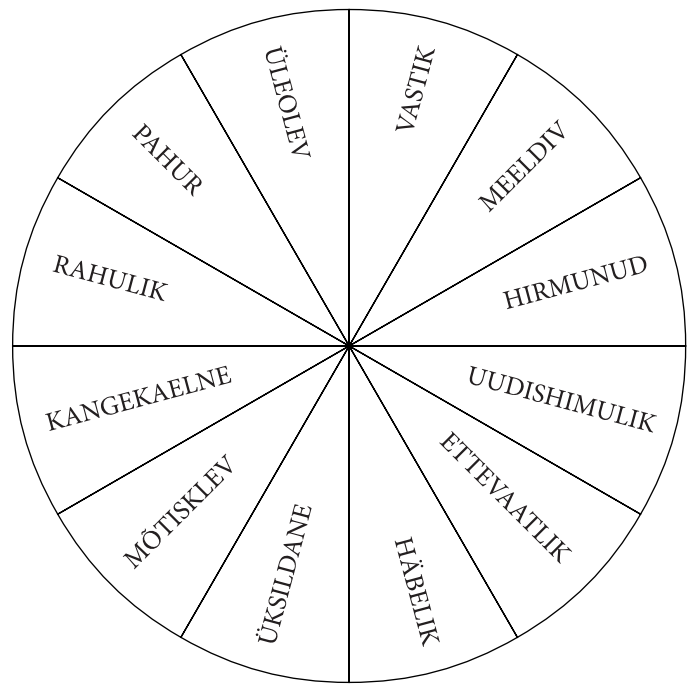
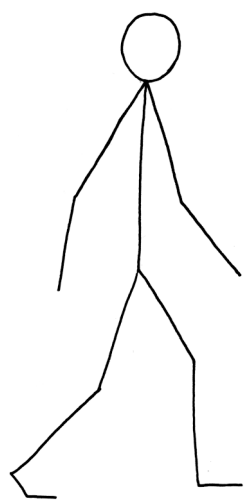
🔑 Tunded mõjutavad inimese käitumist väga vähe. _____
_____
_____

🔑 Tunded ilmnevad näo ja keha väljendusliigutustes. _____
_____
_____

🔑 Tugev ja kestev või sageli korduv tunne võib avalduda stressina. _____
_____
_____

🔑 Positiivselt mõtelda tähendab tunda vähem muret ja rohkem rõõmu. _____
_____
_____

7. Milline sa oled, kui oled terve? Vali ringist need tunnused, mis iseloomustavad sind hea tervise korral. Tõmba nende juurest nool kriipsujukuni.

8. Mida sa teed, kui sul on hea tuju? Vali järgmiste võimaluste hulgast sobivad ja tee vastavatele kastidele ring ümber. Kui oskad, siis põhjenda, miks valisid just need võimalused.

Olen abivalmis ja sõbralik. _____

Laulan. _____

Tantsin. _____

Jätan tülitsemise ja mossitamise. _____

Tegelen oma huvialadega. _____

Kutsun sõbrad külla. _____

(Midagi muud? Pane see kirja.) _____

II. TERVISLIK ELUVIIS

9. Missugune on sinu arvates tervislik eluviis? Mida need inimesed teevad, kes elavad tervislikult? Kirjuta siia kriipsujuku juurde tervisliku eluviisiga inimese ühe päeva tegevusi.

---

10. Kujuta ette, et lõng on täiesti sassis ja puntras igasuguste eluviisi-probleemide pärast. Haruta ta sõlmedest ehk teisiti öeldes probleemidest lahti. Pane siia kirja nii palju sinu enda ja su perega seotud eluviisi-probleeme, kui meelde tuleb.

Probleemid, mis teevad muret sulle endale _____

Probleemid, mis teevad muret täiskasvanutele _____

Mõtle!

Kuhu sa paigutaksid ennast, oma õdesid-vendi, vanemaid, sõpru?

- 1 – väga tervislik eluviis
- 2 – üsna tervislik eluviis
- 3 – ei tervislik ega ebatervislik eluviis
- 4 – üsna ebatervislik eluviis
- 5 – väga ebatervislik eluviis

1	2	3	4	5
_____	_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____	_____

11. Probleemid, mured vajavad lahendamist. Kellele saad sina oma muresid usaldada? Pane siia kirja need inimesed, keda usaldad ja kellelt loodad abi saada.

KEHA PUHTUS

12. Tee kasti punkt enda arvates õigete ja kriips valede väidete ette. Kui oskad, siis põhjenda, miks sa nii arvad.

Nahk kaitseb keha vigastuste, keemiliste ainete ja pisikute eest. _____

_____

Tervest, vigastamata nahast ei pääse pisikud läbi. _____

_____

Välise ilu eelduseks ei ole enesetunne. _____

_____

Välise meeldivuse eeldus on puhtus. _____

_____

13. Kirjuta siia lühike luuletus puhtuse kohta.

HAMMASTE HOOLDAMINE

14. Tee kasti punkt enda arvates õigete ja kriips valede väidete ette. Kui oskad, siis põhjenda, miks sa nii arvad.

Suu hooldamisel tuleb pearõhk panna hammaste puhastamisele. _____

_____

Hambaid pestakse üks kord nädalas. _____

_____

Hammaste korralikuks puhastamiseks kulub vähemalt tund. _____

_____

Pärast õhtust hammaste pesemist on kasulik midagi näksida. _____

_____

15. Ülesanne õpetaja valikul (lahendada kas 1. või 2.)

1. Täida lüngad.

Esimesena kasvavad lastele _____ hambad, mis asenduvad koolieas _____ hammastega. Täiskasvanud inimesel on kuni ___ hammast ja neil on 4 eri nimetust: _____ hambad, _____ hambad, _____ hambad ja _____ hambad.

Hammaste ülesanne on toidu _____ ja _____ .

Hammaste ehitus on ühesugune: igemest ulatub välja _____ , mida katab _____ ehk _____ . Hammas kinnitub lõualuusse _____ . Hambaõõnes on _____ ja _____ .

Laste kõige sagedasem hambahaigus on _____ ehk _____ . Selle haiguse vältimiseks tuleb hoiduda _____ söömisest, hammastega ei tohi _____ purustada ega naelu või _____ hoida. Hambaid tuleb pesta ___ korda päevas vähemalt ___ minutit hambaharja ja _____ . Vähemalt korra aastas peab külastama _____ .

2. Vasta küsimustele.

1. Millises vanuses tulevad inimesele esimesed hambad? _____

2. Mitu piimahammast on inimesel? _____

3. Kuidas nimetatakse laste hammastevahetust? _____

4. Millised hambad vahetuvad kõigepealt? _____

5. Mitu jäävhammast on inimesel? _____

6. Mis põhjustab hammaste haigestumist? _____

_____

_____

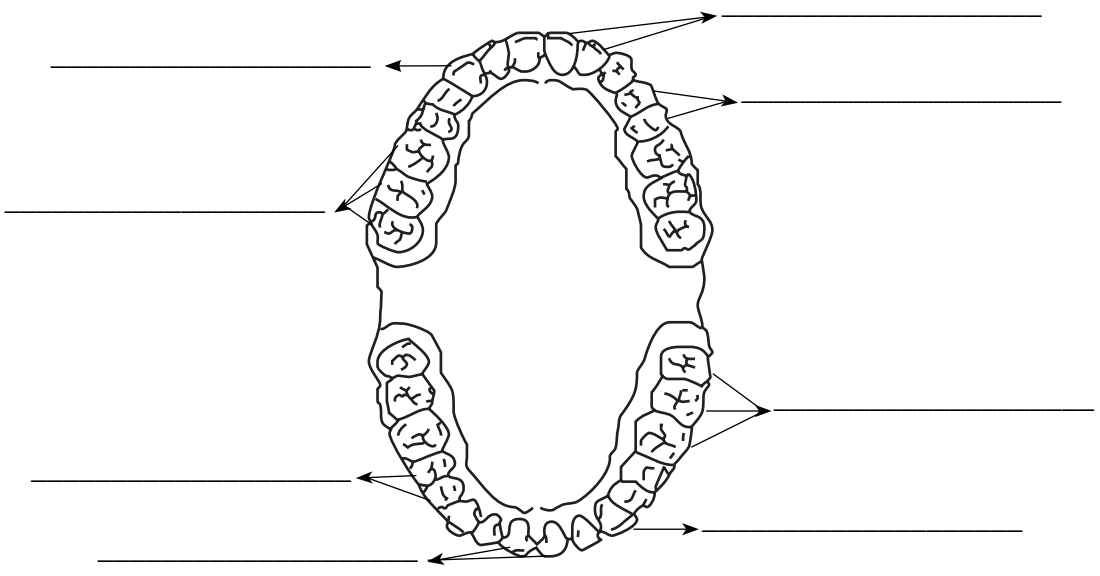
7. Milline hambahaigus on maailmas kõige levinum? _____

8. Kuidas saab seda haigust vältida? _____

_____

_____

16. Märki joonisele jäävhammaste liigid.

17. Märki joonisele hamba osad (*kroon, juur, email, dentiin, hambaõõs, ige*).

